

УДК: 069:616-091:378.091.33-027.22

МУЗЕЙ КАФЕДРИ ПАТОЛОГІЧНОЇ АНАТОМІЇ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЧАСТИНА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Проф. В. Д. Марковський, проф. І. В. Сорокіна, доц. О. А. Омельченко,
канд. мед. наук О. М. Плітень, канд. мед. наук М. С. Мирошніченко

Харківський національний медичний університет

Автори розкривають навчально-допоміжний, культурно-просвітницький та профорієнтаційний напрямки діяльності музею кафедри патологічної анатомії Харківського національного медичного університету.

МУЗЕЙ КАФЕДРЫ ПАТОЛОГИЧЕСКОЙ АНАТОМИИ КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЧАСТЬ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ

Проф. В. Д. Марковский, проф. И. В. Сорокина,
доц. О. А. Омельченко, канд. мед. наук О. Н. Плитень,
канд. мед. наук М. С. Мирошниченко

Авторы раскрывают учебно-вспомогательное, культурно-просветительское и профориентационное направления деятельности музея кафедры патологической анатомии Харьковского национального медицинского университета.

THE MUSEUM OF THE DEPARTMENT OF PATHOLOGICAL ANATOMY AS THE IMPORTANT PART OF THE EDUCATIONAL AND TRAINING WORK

V. D. Markovskiy, I. V. Sorokina, O. A. Omelchenko,
O. N. Pliten, M. S. Myroshnychenko

In the article authors expound the educational, cultural, career-oriented activities of the museum of the department of pathological anatomy of the Kharkiv national medical university.

Патоморфологія нині залишається єдиною інтегративною дисципліною, що охоплює всі розділи медицини й дозволяє побачити загальну панораму хвороб, їхній взаємозв'язок і загальні закономірності розвитку. Вивчення цієї дисципліни дає не тільки медичну, але й загальну освіту, необхідну кожній культурній людині й особливо лікареві.

Музею кафедри патологічної анатомії Харківського національного медичного університету (ХНМУ) належить істотна роль у підготовці медичних кадрів. Музей є невід'ємною частиною навчального процесу й органічно вписується в дидактичну модель медичного вищого навчального закладу.

Вивчення будови людського організму при різних захворюваннях неможливо собі уявити без натуральних препаратів, що демонструють зміни структурної організації органів за різноманітної патології. Складність одержання окремих органів покійних (особливо в наш час), а також грамотне виготовлення

макропрепаратів завжди були непростим завданням під час організації навчального процесу. У таких умовах значення музею на кафедрі патологічної анатомії важко переоцінити, оскільки саме там студенти можуть скористатися найбільш якісними і повноцінними препаратами, закріпити й поглибити свої знання з різних розділів дисципліни.

Метою даної роботи є розкриття ролі музею кафедри патологічної анатомії ХНМУ в освітньому та виховному процесах.

З огляду на значення музеїв в освітньому процесі, у спеціалізованій літературі навіть виділили термін «музейна педагогіка» як елемент освітніх технологій [4, 5]. Феномен «музейної педагогіки» в багатьох країнах світу розглядається як система «паралельної освіти», яку можна прирівняти до педагогічної системи, що має певний контингент, соціальне замовлення, особливості змістовного компонента, специфічну структуру дидактичного процесу, унікальні можливості навчання [2].

Музейна педагогіка є сферою наукового знання, що виникла на межі педагогіки, психології та музеєзнавства. Вона досліджує музейні форми комунікації, характер використання музейних засобів у переданні та сприйнятті інформації з погляду педагогіки. Предметом музейної педагогіки в університеті є проблеми, що пов'язані зі змістом, методами і формами педагогічного впливу музею, з особливостями цього впливу на студентів, а також із визначенням музею в системі освіти. Об'єктом музейної педагогіки виступають культурно-освітні аспекти музейної комунікації, тобто особливий підхід до діалогових процесів, що відбуваються в музеї [1, 6].

З 1863 р., моменту заснування кафедри патологічної анатомії ХНМУ, розпочалося формування кафедрального музею. Ми з вдячністю згадуємо й віддаємо данину поваги всім тим, хто своєю нелегкою, щоденною працею створював нормальну робочу атмосферу кафедри і музею. На сьогодні музей кафедри патологічної анатомії ХНМУ є одним із найбільших музеїв в Україні і має у своєму арсеналі понад 2 тис. макропрепаратів, які зберігаються в скляних ємностях у формалінових середовищах, і 15 тис. мікропрепаратів. Завдяки викладачам кафедри музей і тепер постійно поповнюється новими препаратами, але дещо повільніше у зв'язку з існуванням певних труднощів забору матеріалу.

Усі макро-, мікропрепарати систематизовано та каталогізовано залежно від тематики практичного заняття. Необхідно зазначити, що музей кафедри патологічної анатомії ХНМУ має у своєму фонді макропрепарати органів, уражених тими або іншими захворюваннями, які нині у своєму класичному прояві зустрічаються вкрай рідко або зовсім не зустрічаються, бо сучасна медицина має у своєму арсеналі ефективні методи лікування та новітні методи дослідження, які дозволяють на ранніх етапах розвитку, не очікуючи стадії «розквіту», виявляти патологічні процеси.

Гордістю музею нашої кафедри є макропрепарати з досить рідкою патологією. Такими макропрепаратами є: циклопія, амелія, краніо-, торако-, ішіопагуси, літопедіон, «паперовий» плід, некроз м'яких тканин обличчя дитини під час кору (нома), кишечник під час черевного тифу, селезінка під час зворотного

тифу, сифілітична аневризма аорти, шкіра під час лепри, верхня кінцівка з класичними проявами папулопустульозної форми натуральної віспи та ін. Крім того, до рідкої патології належить генералізований іхтіоз новонародженого, мати якого під час вагітності піддавалася впливу радіації, що зумовлена аварією на Чорнобильській атомній електростанції. Дані препарати особливо дбайливо зберігаються та реставруються.

Напрямки діяльності музею нашої кафедри досить різні. Серед них на перший план виходить навчально-допоміжний напрямок. Студенти відвідують музей як під час проведення практичних занять, так і в позааудиторні часи з метою самопідготовки. Вивчаючи макропрепарати, майбутні лікарі знайомляться з патологічними процесами в різних органах і системах, простежують динаміку якісних змін органів при різних захворюваннях (наприклад, стадії макроскопічних змін при атеросклерозі аорти, види ревматичного клапанного ендокардиту або стадії місцевих змін у кишечнику при черевному тифі та ін.), більш усвідомлено уявляють значення патологічної анатомії для інших клінічних дисциплін та практичної охорони здоров'я. Робота з макропрепаратами наближає студента до вирішення реальних проблем і створює можливість моделювання та оцінки ситуацій, з якими йому доведеться зіткнутися після закінчення університету. Схожі життєві випадки неоднозначні й багатопланові, тому їхній аналіз змушує студента розглядати проблему під різними кутами і з різних точок зору, що розвиває гнучкість мислення. Після вивчення макропрепаратів студент переходить до вивчення патології на мікроскопічному рівні (тканина, клітина, субклітинні структури). Працюючи з мікроскопом і препаратом самостійно або в присутності викладача, студент має можливість ознайомитися з мікропрепаратом будь-якої патології на різних збільшеннях, використовуючи різні методи забарвлення, і скласти більш докладне та правильне уявлення про ту або іншу патологію.

Кожне відвідування музею викликає в студентів безліч питань, стимулює їхню пізнавальну діяльність і змушує активно та сумлінно працювати на практичних заняттях і лекціях.

Під час читання лекцій лектор обов'язково демонструє кольорові зображення макро-,

мікропрепаратів нашого музею. Це сприяє зростанню зацікавленості студентів, поживає якість читання лекцій.

Наступний напрямок роботи музею кафедри патологічної анатомії ХНМУ характеризується як культурно-просвітницький та профорієнтований. Співробітниками кафедри патологічної анатомії ХНМУ щорічно проводиться близько 60–70 екскурсій для школярів м. Харкова і Харківської області, студентів різнопрофільних коледжів та університетів.

Екскурсія, яка одночасно є і формою, і методом навчання, має широкі педагогічні можливості (викликає емоційне пробудження, ініціює інтелектуальне почуття — інтерес) [2, 3, 5]. Останнім часом співробітники кафедри під час проведення екскурсій велику увагу приділяють впливу різних несприятливих чинників (алкоголь, наркотики, нікотин, різні отруйні речовини) як на організм дорослої людини, так і дитини. У комплексі профілактичних заходів боротьби зі шкідливими звичками, на наш

погляд, більш переконливими і дієвими є наочні, зримі враження від наслідків цих зловживань. Відвідування кафедрального музею дає потужний імпульс людині для розумнішого ставлення до свого тіла, перегляду способу життя й поведінки.

Під час проведення дня відкритих дверей у нашому університеті музей кафедри патологічної анатомії приймає частих гостей — школярів старших класів, студентів медичних коледжів і училищ. Відвідування музею нашої кафедри для значної частини гостей стає вирішальним моментом у виборі професії, що, безсумнівно, є дуже важливим.

ВИСНОВОК

Музей кафедри патологічної анатомії ХНМУ відіграє істотну роль в освітньому та виховному процесі. Це відповідає девізу патологічної анатомії, напис якого є на стіні кафедри патологічної анатомії: «*Nic locus est ubi mors gaudet succurere vitae*» («Це місце, де смерть із радістю служить життю»).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановська І. Використання музейно-освітніх технологій у початковій школі / І. Барановська // Наукові записки. — 2009. — № 4. — С. 139–141.
2. Гайворонский И. В. Современные формы и методы преподавания анатомии человека / И. В. Гайворонский // Медицина. XXI век. — 2005. — № 1. — С. 92–96.
3. Каминский Ю. В. Опыт совместной работы кафедр патологической анатомии и судебной медицины в последипломной подготовке судебно-медицинских экспертов / Ю. В. Каминский, Т. М. Федченко, О. Г. Полушин / Тихоокеанский мед. журн. — 2004. — № 4. — С. 92–93.
4. Караманов О. В. Роль музейної педагогіки у процесі соціалізації особистості / О. В. Караманов // Вісн. Львів. ун-ту. — Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2007. — Вип. 22. — С. 58–64.
5. Соловьева Н. В. Педагогические возможности музея как элемента социокультурной среды / Н. В. Соловьева. — Воронеж : Изд-во Воронеж. госпединститута, 1996. — 119 с.
6. Хицова Л. Н. Музеи природы как фактор становления и развития музейной педагогики / Л. Н. Хицова // Вестн. ВГУ. — 2007. — № 4. — С. 34–44.